

G/5

TROGIR

SAMOSTAN SV. DOMINIKA

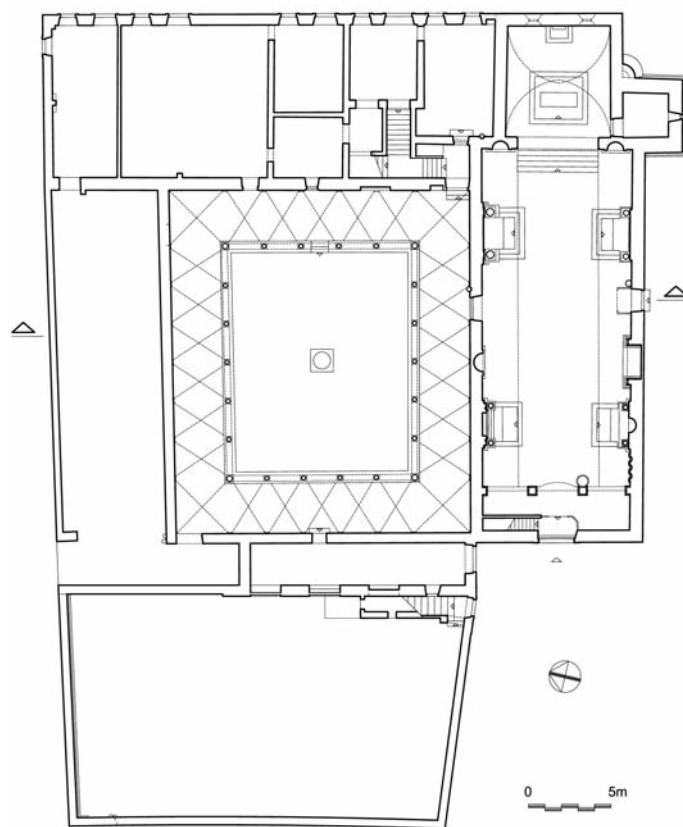
Nakon Dubrovnika, Zadra i Splita, dominikanci dolaze u druge obalne komune od kojih je trogirski po urbanističkoj, ekonomskoj i kulturnoj razini bila jedna od najistaknutijih. U vrijeme dolaska dominikanaca na romaničkoj katedrali majstor Radovan dovršava veličanstveni portal sa prizorima iz Kristova života. U prvom ranosrednjovjekovnome valu osnivanja samostana benediktinski redovi su u Trogiru usidreni na mjestima starije kršćanske tradicije na južnoj strani grada, pa propovjednici, franjevci i dominikanci, prispjevši kasnije, nastoje ishoditi što bolje položaje, ali im preostaju tek oni na južnoj strani otočića, pred nezaštićenim Burgom. Dominikanci iz splitskog samostana sv. Katarine povremeno propovijedaju u Trogiru prije 1243. koristeći crkvicu sv. Franje Asiškog koja se nalazila na predjelu Pasike izvan gradskih zidina. Papa im je potvrdio darovanje crkvice i zemljišta u blizini zapadnog obrambenog pojasa što je izazvalo neslaganje trogirskog biskupa Kolumbana, bivšeg franjevca, koji se ipak morao pokoriti papinom dekretu. Stoga je prvim dominikancima Desi i Šimunu potvrdio papinu darovnicu, ali je crkva bila malena za potrebe Reda pa su u neposrednoj blizini otkupili još zemljišta i ruševina planirajući gradnju prostranije crkve i samostana. Početkom 14. stoljeća zacrtan je projekt samostanskog sklopa sa crkvom na južnoj strani Pasika. Nadgrobni natpisi na donjem dijelu južnog zida iz 1325. godine spominju građane iz obitelji Susa, Buble i Punali koji su vjerojatno bili pokopani na grobištu pod crkvenim trijemom. Naime uzduž južnog zida crkve sačuvane su kamene konzole koje su nosile trijem nad tri reda grobnica. Nad krovom trijema je klesana okapnica koja izgleda poput razdjelnog vijenca prema gornjoj zoni zida rastvorenog sa pet visokih gotičkih prozora koso zasječenih okvira. Crkva s pačetvorinastom apsidom građena je većim klesanim blokovima. Okvir južnih vrata sastavljen je od monolitnog nadvoja i zidanih dovratnika. Na vanjskom zidu apside vidljivi su urezani nacrti za (ranogotičku) biforu i srpasti luk. Međutim, u drugoj polovici 14. stoljeća crkva je produžena prema zapadu, prezidano joj je pročelje što je jasno vidljivo po različitoj veličini klesanaca i vertikalnom porizu. Vjerojatno je do toga došlo kada je projektiran klaustar kako bi kvadratno dvorište s trijemom imalo potrebnu proporciju. Na pročelju se ističe portal s profiliranim okvirom i nizom izmjeničnih zubaca, te lunetom uokvirenom tordiranom vrpcom. U središtu pod trilobnim ciborijem sjedi Bogorodica s Djetetom. Desno je sv. Marija Magdalena do stopala pokrivena vlastitom kosom, a lijevo bl. Augustin Kažotić, zagrebački i lucerski biskup s mitrom i pastoralom. Kraj njega kleči mali lik njegove sestre Bitkule, žene Vicka Amblazijeva, koja je oporučno ostavila novac za gradnju crkve. Obitelj Kažotić bila je vezana za dominikanski samostan pa je i trogirski biskup Nikola Kažotić god. 1372. namijenio dio svoje ostavine obnovi crkve sv. Dominika. Nad likom Bitkule urezan je natpis gotičkim slovima:

D[OMI]NA BITCULA / SOROR H[U]I[U]S S[AN]C[T]I A / GUSTINI
Sa strane sv. Magdalene uklesan je klesarev potpis:
MA[G]ISTE[R] NICOLA / DE[N]TE DITO CERVO / D[E] VENECIA
FECIT / HOC OPUS

Radi se od majstoru Nikoli Dente zvanom Cervo iz Venecije koji je vjerojatno izveo i prezidavanje čitavog pročelja. God. 1377. na crkvi ili samostanu radi i trogirski klesar Dominik.

Nad lunetom je velika rozeta raščlanjena stupićima i trodijelnim gotičkim lukovima. Bočni ulaz iz klaustra smješten je na sredini sjevernog zida crkve, nasuprot onome na južnoj strani. Skromna i

jednostavna arhitektonska plastika krasi i unutrašnjost crkve. Trijumfalni luk šiljasta završetka ima niske polukapitele ukrašene plitko urezanim lišćem. Nad profiliranim vijencem svetišta je prelomljeni bačvasti svod, a na njegovoj je južnoj strani u podanku zidana klupa (koja je vjerojatno pripadala niši danas zazidanog arkosolija) s grbom na kojem je propeti lav, znak obitelji Cega. Najistaknutiji ukras u unutrašnjosti je drveno krovšte sa dugim bogato izrezbarenim konzolama. Uz sjeverni zid svetišta pridodana je sakristija. Veliki klesanci apside vidljivi su u

Poprečni presjek i tlocrt crkve sa samostanom

Južna strana crkva sv. Dominika sa zvonikom

interijeru sakristije a tu su uzidani i dio pilastra predromaničke oltarne pregrade te reljef križa u medaljonu koji su vjerojatno pripadali starijoj crkvi.

Godine 1497. spominju se trogirski graditelji Ivan i Jakov Marković koji su zajedno sa Petrom Bencem popravljali crkvu sv. Dominika u Trogiru, pretpostavljamo glavni krov i svod u apsidi, jer crkvena lađa nije bila presvođena. Zajedno s njima radio je i Dubrovčanin Nikola Liunić. Teško je govoriti o izvornom izgledu unutrašnjosti crkve budući da njegova srednjovjekovna oprema nije sačuvana. Prilikom otvaranja dijela pločnika crkve pronađen je dio trećentističkog vijenca sa lišćem. S obzirom na tragove pozlate vjerojatno je pripadao uredsu crkve, oltaru ili niši 14. stoljeća koja je u kasnijim preinakama razvrgnuta. Na uređenju unutrašnjosti crkve u 15. stoljeću sudjeluju graditelji, kipari i slikari okupljeni u bratovštini sv. Duha. Blaž Jurjev slika poliptih sa središnjom figurom sv. Katarine i svecima (1436–39.). Među njima su sv. Dominik i sv. Marija Magdalena, a u 16. stoljeću spominje se u glavnoj apsidi oltar posvećen tim svecima. Unutrašnjost crkve je temeljito izmijenjena, s oltarima iz 16. i 17. stoljeća, a korskim klupama, koje je zasigurno imala, nema ni traga. Prozori su dijelom pokriveni oltarima, dok je zapadno svjetlo kroz veliku rozetu na pročelju eliminirano velikim ormarom orgulja. Prilikom obnove pločnika iz crkve su uklonjene i nadgrobne ploče. Tek su rijetke sačuvane poput one s grbom Francesca Giordana iz Padove nazvanog *da Stra* iz 1605., zidna ploča trogirske plemkinje Ruže Lippeo iz 1617., a veliki natpis na zidu iz 1626. godine dijelom pokriven pjevalištem, uokviren bogatim volutama i piramidom, spominje nepoznatog providura i mletačkog dužnosnika iz roda Contarini.

Prostrani klaustar na južnom i sjevernom krilu trijema ima po šest interkolumnija, a na ostalim stranama po pet. Stupove rese jednostavni košarasti kapiteli s povijenim ugaonim lišćem i ružom u sredini, povezani plitkim klesanim lučnim elementima. Profilirane baze s uzdignutim ugaonim listovima leže na zidanom parapetu s poklopnicom. Krila trijema su presvođena križnim svodovima nad kojim je s istočne i sjeverne strane otvorena terasa, a sa južne (prema crkvi) trijem počiva na masivnim stupcima zaobljenih uglova. Sred dvorišta je, na povišenoj cisterni, kruna bunara ukrašena volutama i lišćem akantusa, s otučenim štitom grba. Na istočnoj strani klaustara na prvom katu uzidana je ploča s grbom i gotičkim natpisom u kojem se govori o gradnji 1425. godine, za kneževanja Giacoma Zorzi. Premda se tim natpisom datiralo istočno

krilo, treba napomenuti da je knez Zorzi zajedno sa Pietrom Loredanom nakon mletačkog bombardiranja obnavljao porušene kule i gradske zidine, pa je i ta ploča vjerojatno bila uzidana na kortini novog zida pred samostanom, kao i Loredanov grb na uglu zidina blizu vrata sv. Roka. Sudeći po stilskim odlikama i povijesnim podacima, klaustar je zasigurno podignut nakon završetka utvrđivanja predgrađa Pasike (1419.), koje se otada naziva Novim gradom. Pri sondiranju sjevernog krila pronađena je ostava od 115 srebrnih novčića kovanih između prve polovice 14. i sredine 15. stoljeća (ugarski, mletački, akvilejski i splitski novac) koji su ondje vjerojatno pohranjeni u vrijeme gradnje klaustara. Radovi na izgradnji samostana su sporo napredovali o čemu jasno svjedoče i renesanse profilacije prozora refektorija na zapadnom krilu. Samostan je, dakle, već od prve polovice 15. stoljeća zaštićen južnim zidinama Novog grada, a upravo zbog dominikanske crkve i groblja koje se prostiralo oko samostana potez gradskog zida na tom je mjestu vodio bliže moru. U uglu zidina, također na zemljištu u vlasništvu dominikanaca, podignuta je 1527. godine crkva sv. Roka, a na istočnoj strani zidina starije jezgre – izvan grobišta, bliže poprečnim komunikacijama koje su dijelile *civitas* od Novog grada – otvorena su nova gradska vrata. Ulaz u samostan bio je na istočnoj strani, s ulice Obrov, i vodio kroz kapitul ili crkvicu Gospe od sedam žalosti. Budući da je kapitul postao prolaznom prostorijom zasigurno je oltar ili kapelica bila ogradena željeznom rešetkom. Između kapitula i klaustara vodila su nekad široka lučna vrata, danas zazidana kao i prozor uz njih. Do njih je bio manji ulaz u predprostor sakristije iz kojeg je vodilo stubište prema katu.

Građevinsko stanje samostana potkraj 18. stoljeća zabilježeno je na detaljnom nacrtu koji je 1782. godine, na zahtjev gradskih vlasti, izradio općinski inženjer Ignacije Macanović.

Tijekom 19. stoljeća, kada je samostansko krilo temeljito obnavljano, kapitul je pregrađen lučnim vratima sa centralnom smještenim stubištem. Ono se na odmoru spajalo sa starim stubištem koje je vodilo iz klaustara, odnosno sakristije. Do kapitula su bila skladišta u koje se ulazilo s ulice, a sličnu su namjenu imali i prostori u prizemlju sjeverne strane sklopa. Na zapadnoj strani klaustara bila je uska drvarnica i prostorija za pranje odjeće redovnika te prostrani vrt. Na sjevernoj strani vrta uskim se prostorom (*balator*) prilazilo zajedničkim prostorijama. Na katu je gotovo čitavu zapadnu stranu (nad drvarnicom i trijemom) zauzimao refektorij koji je jednom stranom gledao na klaustar, a drugom na vrt. Danas su sačuvani renesansni profilirani prozori refektorija prema klastru. Iz refektorija su vrata vodila na trijem uz crkvu te se odande moglo izravno stići do ulaza u dormitorij na istoku ili pak šetnicom po terasama načiniti krug oko klaustara, sve do predvorja kuhinje na sjeverozapadu. Na tom se mjestu razdvajao pristup sjevernom krilu dormitorija te knjižnici na strani vrta. Nakon gradnje pjevališta 1802. godine otvorena su vrata koja su iz refektorija vodila na kor. Sa trijema na prvom katu izlazilo se na propovjedaonicu u crkvi. Pet redovničkih soba u sjevernom krilu bilo je orijentirano prema klastru, a šest soba u istočnom krilu prema ulici; ona nad sakristijom imala je i balkon. Istočno krilo je usprkos kasnijim preinakama sačuvalo osnovnu dispoziciju, dok je sjeverno uništeno u bombardiranju 1944. godine i nije nikad obnovljeno.

V. K.

BIBLIOGRAFIJA: KUKULJEVIĆ 1860., 245; FISKOVIĆ C. 1962., 63–78; ANDREIS 1977., 336; LUCIĆ 1979., 1042; *Blaž Jurjev* 1986., 94–95; TOMIĆ 1997., 101; KOVAČIĆ V. 2000., 109–136; ČERINA 2002., 79–89; KRASIĆ 2008.